

Yirmi İkinci Mektup'ta, ihtilâfla ilgili verilen hadis ışığındaki açıklamaları, tarafgirlik ve fikri tartışmalara temas eden yerleri izah eder misiniz?

"Birinci suale deriz ki: Hadisteki ihtilâf ise, müsbet ihtilâftır. Yani, her biri kendi mesleğinin tamir ve revâcına sa'y eder. Başkasının tahrip ve iptaline değil, belki tekmil ve ıslahına çalışır. Amma menfi ihtilâf ise -ki garazkârâne, adâvetkârâne birbirinin tahribine çalışmaktır- hadisin nazarında merduttur. Çünkü birbiriyle boğuşanlar müsbet hareket edemezler."

Her Müslüman İslam ve Ehl-i sünnet dairesinde olmak kaydı ile, kendi mizacına ve fitri haline yatkın ve münasip bir meslek, meşrep ve mezhep seçme hakkına sahiptir. İslam bu genişliği ve zenginliği Müslümanlara sunmuştur. Bu manaya işaret eden Peygamber Efendimiz (asm)'in şu hadisi rivayet edilmiştir:

"Ümmetimin ihtilafında rahmet vardır."

Burada meslek ve meşreplerin farklılığı kolaylık ve Müslümanların rahatı içindir. Malum olduğu üzere herkesin bir kalıba bir mizaca girmesi mümkün değildir. Bu yüzden İslam farklı mizaç ve karakterde olan insanları bir kalıbın içine girmeye zorlamamış, bilakis herkese uygun yolları ve meslekleri içtihat ve yorum yolu ile Müslümanlara sunmuştur. Yoksa her meslek ve meşrep sahibi bir diğerini inkar etsin, yabani baksın, niza çıkarsın diye sunulmamıştır.

Üstad Hazretleri bu manayı,

"'Mesleğim haktır veya daha güzeldir.' demeye hakkın var. Fakat 'Yalnız hak benim mesleğimdir.' demeye hakkın yoktur."

şeklinde veciz bir şekilde ifade etmiştir. Bu prensiple, Müslümanlar içinde farklı hak meslek ve meşrep sahiplerinin kardeşlik ve birlik manasını bozacak adımlardan ve davranışlardan kaçınılması gerektiğine vurgu yapılmıştır.

İnsan fitraten kendine uygun olan fikri ya da meslek ve meşrebi ciddi sever ve onun revacını ister. Bu da hakkıdır, kimse ona, sevme ya da revac verme diyemez, dese fitrata zıt olur. Şu var ki, kendi meslek ve meşrebimi sevmem ve revac vermem, başka meslek ve meşrepleri inkar etmemi ya da kötülememi gerektirmez. Başkalarını kötülemeden de kendi meşrebimi sever ve revac verebilirim, güzelliğini ve kemalini yayabilirim. Bu manaya dikkat edildikten sonra, İslam dairesinde farklı meşreplerin olması doğaldır, hatta zenginlik ve güzeldir.

"İkinci suale deriz ki: Tarafgirlik eğer hak namına olsa, haklılara melce olabilir. Fakat şimdiki gibi garazkârâne, nefis hesabına olan tarafgirlik, haksızlara melcedir ki, onlara nokta-i istinad teşkil eder. Çünkü, garazkârâne tarafgirlik eden bir adama şeytan gelse, onun fikrine yardım edip taraftarlık gösterse, o adam o şeytana rahmet okuyacak. Eğer mukabil tarafa melek gibi bir adam gelse, ona -hâşâ- lânet okuyacak derecede bir haksızlık gösterecek."

Siyaset ve siyasetteki tarafgirlik damarı meleği şeytan, şeytanı melek suretinde gösterir. Siyasi tarafgirlik hakkaniyet ve adalet duygularını yerle bir eder. Kendi partisinde bulunan şeytan gibi bir adama sırf kendi safında diye melek der, karşı partide bulunan melek gibi bir adama da sırf karşı partidedir, diye şeytan der. Siyasi tarafgirliğin insaf ve hakkaniyet ölçüsü bu kadar kokuşur ve haktan uzaklaşır.

Üstad Hazretleri bu hakikati kendi hayatında gördüğü bir misal ile örneklendiriyor ve tarafgirlik damarı ile yapılan siyasetin ne kadar çirkin ve uzak durulması gereken manevi bir hastalık olduğunu ilan ediyor. Günümüzde de bunun örneklerini bolca görmek mümkündür.

Siyaset ve siyasetteki farklılıklar hiçbir zaman hakkaniyeti ve adaleti törpülememelidir. Kendi siyasetine zıt bir adam da olsa onun müspet cihetlerini ve doğru yönlerini inkar etmemelidir. Yine kendi partisinden olan birisinin yanlış ve hatalarını sırf kendi safında diye müdafaa edip savunmamalıdır. Bu ölçüler muhafaza edilebilirse, sırf hizmet ve millet için siyasete girilebilir, yoksa gerisi Üstad Hazretlerinin işaret ettiği gibi, şeytana maskara olmaktan başka bir şey değildir. Bu bakış açısını diğer hizipleşme ve meşrep taassupçuluğuna da tatbik edebiliriz.

"Üçüncü suale deriz ki: Hak namına, hakikat hesabına olan tesadüm-ü efkâr ise, maksatta ve esasta ittifakla beraber, vesâilde ihtilâf eder. Hakikatin her köşesini izhar edip hakka ve hakikate hizmet eder..."

Fikirlerin çarpışmasından ve akılların farklı düşünmesinden, hakikatler gün yüzüne çıkar. Şayet fikirler ve akıllar çarpışmayıp, yeknesak ve tekdüze bir vaziyet alsa, hakikatler manalar aleminde gizli kalıp gün yüzüne çıkamazlardı. Bu sebeple insanların akılları müspet bir şekilde fikri bir çarpışma ve münazaranın içinde olması gerekiyor. Zira bir tek kişi tek akıllı ile bütün hakikatleri tam manası ile ihata edip insanlığın nazarına takdim edemez. Takdim etmek için farklı nazarlara hatta o nazarlara çarpışmaya ve ihtilafa muhtaçtır. Fikri çarpışma böyle müspet ve hakka hizmet ediyor ise güzeldir.

Lakin bir de fikri çarpışmanın menfi olanı vardır ki, Peygamber Efendimiz (asm) bu tarz fikri ihtilaf ve çarpışmaları men etmiştir. Üstad Hazretleri üçüncü sualin cevap kısmında bu hakikati izah ediyor.

Buraya kadar olan kısmı yukarıda izah ettiğimiz kısma işaret ediyor. İhtilaf ve çarpışma maksatta ve esasta değil, maksada ve esasa hizmet eden vesile ve metotlardadır, diyerek fikri ihtilafın temel esasını belirliyor. Mesela, İmam Azam (ra)'ın fıkhındaki içtihat metodu ile İmam Şafi (ra)'ın içtihat metodu farklıdır, ama her ikisi de İslam'ın esasları olan iman ve ibadet olgusuna hizmet etmişler. Maksatları aynı, ama maksada hizmet ettikleri vesileleri birbirinden farklı, hatta bir birine muhaliftir.

"Fakat tarafgirâne ve garazkârâne, firavunlaşmış nefs-i emmâre hesabına hodfuruşluk, şöhretperverâne bir tarzdaki tesadüm-ü efkârdan bârika-i hakikat değil, belki fitne ateşleri çıkıyor. Çünkü, maksatta ittifak lâzım gelirken, öylelerin efkârının küre-i arzda dahi nokta-i telâkîsi bulunmaz. Hak namına olmadığı için, nihayetsiz müfritâne gider, kabil-i iltiyam olmayan inşikaklara sebebiyet verir. Hal-i âlem buna şahittir."(1)

İkinci kısım ihtilaf ve çarpışma ise, menfi olanıdır. Yani burada çarpışanların maksadı İslam'a ve onun esaslarına hizmet etmek değil, kendi ego ve hissiyatlarını tatmin etmektir. Böyle bir niyetle yapılan fikri çarpışmadan ve ihtilaftan hakikatler değil, fitne ve fesat çıkar.

(1) bk. [Mektubat, Yirmi İkinci Mektup.](#)